

Лема про розростання

У теорії формальних мов велике значення мають твердження, в яких формулюється необхідна умова принадлежності мови до того чи іншого класу мов. Ці твердження відомі в літературі за назвою лем про розростання (або лем про “накачування”). За допомогою цих лем вдається довести, що та чи інша мова не є мовою цього класу, наприклад, не є регулярною, не є контекстновільною тощо. Доводити такі “негативні” твердження набагато важче, ніж “позитивні” (що мова є мовою цього класу), бо в останньому випадку достатньо придумати будь-яку граматику відповідного класу, яка породжує цю мову, тоді як в першому потрібно якось довести, що не існує граматики цього класу, яка породжує мову.

Застосування лем про розростання полягає в такому: довівши, що мова не задовольняє умову леми про розростання, ми можемо бути впевнені в тому, що вона не належить до відповідного класу мов.

Лема про розростання для регулярних мов

У цій лемі стверджується, що будь-яка регулярна мова допускає представлення всіх своїх ланцюжків у вигляді з'єднання трьох ланцюжків, причому середній ланцюжок з цих трьох не є порожнім, обмеженим за довжиною, і його “накачка” – повторення будь-яку кількість разів – або викидання НЕ ВИВОДИТЬ за межі мови (тобто дає ланцюжки, що належать цій регулярній мові).

Якщо L – регулярна мова, то існує натуральна константа k_L (залежна від L), така, що для будь-якого ланцюжка $x \in L$, довжина якого не менша за k_L , x допускає представлення у вигляді $x = uvw$, де $v \neq \lambda$ і $|v| \leq k_L$, причому для будь-якого $n \geq 0$ ланцюжок $x_n = u v^n w \in L$.

Доведення регулярності або нерегулярності мови. Приклад:

Доведемо нерегулярність мови

$$L(M) = \{ a^n b^n, n \geq 0 \}.$$

Вибираючи n настільки великим, щоб воно перевищувало k_L (константу леми), одержуємо такі можливі випадки розміщення середнього v в ланцюжку $a^n b^n$. Зокрема можливі варіанти:

$v = a^s$
 $\underline{a \dots \overbrace{aa \dots a}^n b \dots b}$
n раз   n раз

1. $v = a^s, s < n$, тобто “накачуваний” підланцюжок v цілком розташовується в “зоні символів a ”.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови, оскільки при повторенні ланцюжка v кількість символів a необмежено зростатиме, а кількість символів b залишатиметься сталою.

$v = b^s$
 $\underline{a \dots a} \overbrace{bb \dots b}^n b \dots b$
n раз   n раз

2. $v = b^s, s < n$, тобто “накачуваний” підланцюжок v цілком розташовується в “зоні символів b ”.

Накачування неможливе з тієї ж причини, що і в попередньому випадку.

$\overbrace{a \dots a}^{a^p} \overbrace{b \dots b}^{b^q} \dots b$
n раз   n раз

3. $v = a^p b^q$, де $0 < p < n, 0 < q < n$, тобто “накачуваний” підланцюжок v розташовується на стику зон символів a і b .

У цьому випадку при накачуванні підланцюжок ab входить в слово, яке вже не належить мові L .

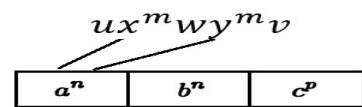
Бачимо, що існують ланцюжки, для яких жодні представлення у вигляді з'єднання трьох ланцюжків не задовільняють умови леми про розростання для регулярних мов.

Отже, мова $a^n b^n$ нерегулярна.

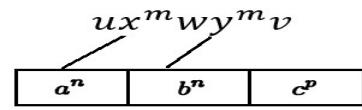
Лема про розростання для КВ-МОВ.

Для будь-якої КВ-мови L існує натуральна константа k (що залежить від L), така, що будь-який ланцюжок $Z \in L$, довжина якого $|Z| > 0$, може бути представлений таким чином у вигляді з'єднання п'яти ланцюжків $Z = uxwyv$, де $|xy| > 0$, $|xwy| \leq k$, що кожний ланцюжок $Z_n = ux^nwy^nv$, $n \geq 0$, належить L .

Доведення приналежності чи неприналежності мови до класу КВ-мов. Приклад:
 $L = \{a^n b^n c^p : n, p \geq 0\}$

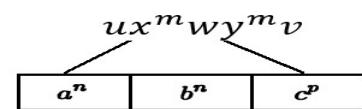
Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

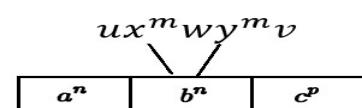
Накачування в цьому випадку не виведе за межі мови.

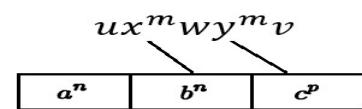
якщо $|x| = |y|$

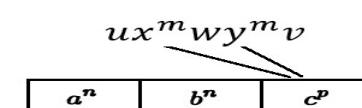
Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

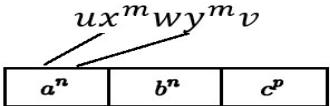

Накачування в цьому випадку не виведе за межі мови.

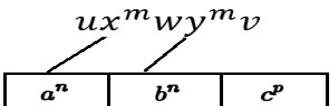

Доведення приналежності чи неприналежності мови до класу КВ-мов. **Приклад №2:**

$$L = \{a^n b^n c^p : n, p \geq 0 \text{ і } p \geq n\}$$

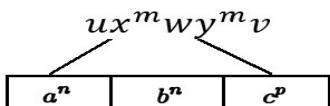

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

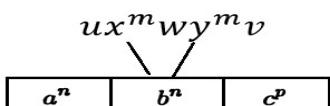

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

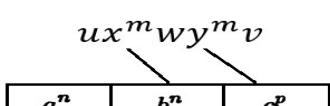
Хоча можна обрати $|x| = |y|$, але не завжди виконуватиметься $p \geq n$.

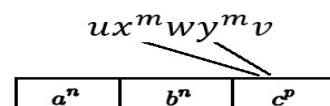
Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Накачування в цьому випадку виведе за межі мови.

Не завжди виконуватиметься $p \geq n$.

МП-автомати та КВ-граматики.

Автомат з магазинною пам'яттю (МП-автомат) – це сімка об'єктів

$$M = (Q, T, \Gamma, D, q_0, Z_0, F), \text{ де}$$

Q – скінчена множина станів керуючого пристрою;

T – скінчений вхідний алфавіт;

Γ – скінчений алфавіт магазинних символів;

D – функція переходів, що є відображенням множини $Q \times (T \cup \{\varepsilon\}) \times \Gamma$ в $Q \times \Gamma^*$,

де

$q_0 \in Q$ – початковий стан керуючого пристрою;

$Z_0 \in \Gamma$ – початковий символ магазина;

$F \subset Q$ – множина заключних станів.

МП-автомати та КВ-граматики.

Конфігурацією МП-автомата називається трійка $(q, w, \alpha) \in Q \times T^* \times \Gamma^*$, де $q \in Q$ – поточний стан керуючого пристрою; $w \in T^*$ – непрочитана частина вхідного рядка; перший символ рядка w знаходиться під головкою читання; якщо $w = \varepsilon$, вважають, що весь вхідний рядок прочитаний; $\alpha \in \Gamma^*$ – вміст магазина; перший зліва символ рядка α – це верхній символ магазина; у випадку $\alpha = \varepsilon$, вважають, що магазин пустий.

МП-автомати та КВ-граматики.

Початковою конфігурацією МП-автомата називається конфігурація вигляду (q_0, w, Z_0) , де $w \in T^*$, тобто керуючий пристрій знаходиться в початковому стані, вхідний рядок містить ланцюжок, який потрібно проаналізувати, а в магазині міститься тільки початковий символ Z_0 .

Заключна конфігурація – це конфігурація вигляду (q, ε, u) , де $q \in F$, $u \in \Gamma^*$, тобто керуючий пристрій знаходиться в одному із заключних станів, а вхідний ланцюжок повністю прочитаний.

За допомогою МП-автоматів можна розпізнавати рядки мови двома способами.

Перший – рядок вважається розпізнаним, якщо після його прочитання автомат переходить у заключний стан, тобто $(q_0, w, Z_0) \mapsto^* (q, \varepsilon, u)$, де $q \in F$, $u \in \Gamma^*$.

Другий – якщо після прочитання рядка стек пам'яті виявляється порожнім, у цьому випадку говорять, що ланцюжок розпізнається **спустощенням магазина**. Ці два способи еквівалентні.

МП-автомати та КВ-граматики.

Контекстно-вільна граматика G це четвірка (N, T, P, S) :

- $S \in N$
- N та T скінченні множини, що не перетинаються
- P скінченна підмножина $N \times (N \cup T)^*$

N — множина нетермінальних символів,

T — множина термінальних символів,

P — множина правил виводу,

S — початковий символ.

Правила $(\alpha, \beta) \in P$ записують як:

$$\boxed{A \rightarrow \beta}.$$

В лівій частині правила виводу має міститися одна змінна (нетермінальний символ).

Формально, має виконуватись: $\alpha \in N, \beta \in (N \cup T)^*$, де $|\beta| \geq 1$.

Низхідний МП-автомата для КВ-граматики. (розглянутий як приклад до контрольного завдання №25) **(Працює як LL(1)-аналізатор)**

Низхідний МП-автомат $M = (\{q\}, T, N \cup T, D, q, S, q)$, що розпізнає мову КВ-граматики $G = (N, T, P, S)$, моделюється з одним станом q , вхідним алфавітом є термінальні символи T -граматики, алфавіт магазинних символів складається з термінальних та нетермінальних символів: $Z = N \cup T$. Початкова конфігурація визначається так: (q, α, S) – автомат перебуває в своєму єдиному стані q , зчитувальна головка знаходитьться на початку ланцюжка $\alpha \in T^*$. У стеку знаходиться початковий символ S . Кінцева конфігурація автомата визначається так: $(q, \varepsilon, \varepsilon)$ – автомат перебуває в своєму єдиному стані q , зчитувальна головка знаходиться під порожнім символом (за кінцем ланцюжка), стек порожній.

Низхідний МП-автомата для КВ-граматики.

(розглянутий як приклад до контрольного завдання №25)

(Працює як $LL(1)$ -аналізатор)

Функція переходів МП-автомата будується на основі правил граматики:

- 1) $(q, \alpha) \in D(q, \varepsilon, A), A \in N, (\alpha \in (N \cup T)^* \text{, якщо } (A \rightarrow \alpha) \in P;$
- 2) $D(q, a, a) = (q, \varepsilon), \forall a \in T.$

Роботу цього МП-автомата неформально можна описати так:

- якщо в магазині знаходиться нетермінальний символ A , то його можна замінити на ланцюжок α , не рухаючи головку зчитування, якщо в граматиці G є правило $A \rightarrow \alpha$;
- якщо в магазині знаходиться термінальний символ a , що збігається з поточним символом входного ланцюжка, то цей символ можна викинути з магазина і пересунути головку зчитування на одну позицію праворуч.

Висхідний МП-автомата для КВ-граматики. (Працює як $LR(0)$ -аналізатор)

Можна побудувати розширений МП-автомат, який працює “знизу догори”, як “висхідний аналіз”, моделюючи в зворотному порядку правосторонні виводи в КВ-граматиці.

Висхідний МП-автомат $M = (\{q\}, T, N \cup T, D, q, S, q)$, що розпізнає мову КВ-граматики $G = (N, T, P, S)$, будеться на основі розширеного МП-автомата з одним станом q . Вхідний алфавіт автомата складається з термінальних символів T -граматики, алфавіт магазинних символів складається з термінальних та нетермінальних символів: $Z = N \cup T$. Початкова конфігурація визначається так: (q, α, ε) – автомат перебуває в своєму єдиному стані q , зчитувальна головка знаходиться на початку ланцюжка $\alpha \in T^*$, стек порожній. Кінцева конфігурація автомата визначається так: (q, ε, S) – автомат перебуває в своєму єдиному стані q , зчитувальна головка знаходиться під порожнім символом (за кінцем ланцюжка), в магазині знаходиться початковий символ S .

Висхідний МП-автомата для KB-граматики. (Працює як $LR(0)$ -аналізатор)

Функція переходів МП-автомата будується на основі правил граматики:

- 1) $(q, A) \in D(q, \varepsilon, \gamma), A \in N, (\gamma \in (N \cup T)^*, \text{ якщо } (A \rightarrow \gamma) \in P;$
- 2) $D(q, a, \varepsilon) = (q, a), \forall a \in T.$

Неформально роботу цього МП-автомата можна описати так:

- якщо в магазині знаходиться ланцюжок γ , то його можна замінити на нетермінальний символ A , не рухаючи при цьому головки зчитування, якщо в граматиці G є правило $A \rightarrow \gamma$;
- якщо зчитується деякий символ a вхідного ланцюжка, то його можна помістити в магазин та зсунути головку зчитування на одну позицію праворуч.

Створення МП-автомата для КВ-граматики.

Для КВ-граматики $G = (N, T, P, S)$ визначимо МП-автомат $=(\{q\}, T, T \cup N, D, q, S, \{q\})$ (з єдиним станом q), система команд D якого сформована наступним чином: для кожного правила $A \rightarrow \alpha$, що належить P , в D добавляється команда $D(q, \varepsilon, A) \rightarrow \{(q, \alpha)\}$ і (для кожного) $\forall a \in T$ – команда $D(q, a, a) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\}$.

Робота цього МП-автомата M відповідає лівому виводу.

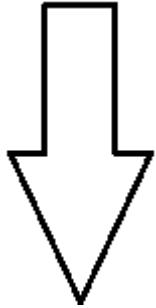
Тип синтаксичного аналізу, що виконує МП-автомат, побудований таким чином називається “**низхідним аналізом**”, або аналізом “згори донизу”, чи прогнозуючим. Під час такого аналізу дерево виводу будується, починаючи з кореня, у напрямку згори донизу, і кожний тakt можна трактувати як передвищенння чергового кроку лівого виводу.

Створення МП-автомата для КВ-граматики. Приклад:

$$G = (\{a, b\}, \{S\}, P, S),$$

$$P = \{S \rightarrow aSb | ab | \varepsilon\}.$$

$$L(M) = \{ a^n b^n, n \geq 0 \}$$

$$\begin{aligned} &= (\{q\}, \{a, b\}, \{a, b, S\}, D, q, S, \{q\}), \\ &D(q, \varepsilon, S) \rightarrow \{(q, aSb)\}, \\ &D(q, \varepsilon, S) \rightarrow \{(q, ab)\}, \\ &D(q, \varepsilon, S) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\}, \\ &D(q, a, a) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\}, \\ &D(q, b, b) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\}. \end{aligned}$$

Застосовано:

$$\begin{aligned} &D(q, \varepsilon, A) \rightarrow \{(q, a)\} \text{ для } A \rightarrow a \\ &D(q, \varepsilon, A) \rightarrow \{(q, a)\} \text{ для } A \rightarrow a \\ &D(q, \varepsilon, A) \rightarrow \{(q, a)\} \text{ для } A \rightarrow a \\ &D(q, a, a) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\} \text{ для } a \in T \\ &D(q, a, a) \rightarrow \{(q, \varepsilon)\} \text{ для } a \in T \end{aligned}$$

Дерева виводу.

Впорядковане помічене дерево D називається *деревом виводу* (або *деревом розбору*) слова w в KB-граматиці $G = (N, T, P, S)$, якщо дотримано таких умов:

- (1) корінь дерева D позначено аксіомою S ;
- (2) кожен лист позначено або певним терміналом $a \in T$, або ϵ ;
- (3) кожну внутрішню вершину позначено нетерміналом $A \in N$;
- (4) якщо X – нетермінал, яким позначено внутрішню вершину і $X_m \dots X_k$ – мітки її прямих потомків у вказаному порядку, то $X \rightarrow X_m \dots X_k$ – правило з множини P ;
- (5) ланцюг, складений з відсортованих зліва направо міток листків, дорівнює w .

Дерева виводу.

Вивід, в якому на кожному кроці здійснюється підстановка крайнього лівого нетерміналу, називається **лівосторонім**. Якщо $S=>^*$ і в процесі лівостороннього виводу, то $и$ – **ліва сентенціальна форма**. Аналогічно визначимо правостороній вивід. Позначимо кроки лівого (правого) виводу $=>_1 (=>_r)$.

Вивід при застосуванні типів аналізаторів

Лівосторонній вивід характерний для **низхідного аналізу** при застосуванні **низхідного МП-автомата**. Такі аналізатори називають LL(k)-аналізаторами, де позначення означають:

- L Вхідний ланцюжок читається зліва-направо
- L Будується лівосторонній вивід
- (k) Кількість символів непрочитаної частини вхідного ланцюжка, що бачить аналізатор.

Правосторонній вивід характерний для **висхідного аналізу** при застосуванні **висхідного МП-автомата**. Такі аналізатори називають LR(k)-аналізаторами, де позначення означають:

- L Вхідний ланцюжок читається зліва-направо
- R Будується правосторонній вивід
- (k) Кількість символів непрочитаної частини вхідного ланцюжка, що бачить аналізатор. LR(0)-аналізатор не враховує непрочитану частину ланцюжка, а зважає лише на вмістиме магазину МП-автомата. LR(0) рідко застосовується на практиці, але є основою для алгоритмів SLR (1) і LALR (1).

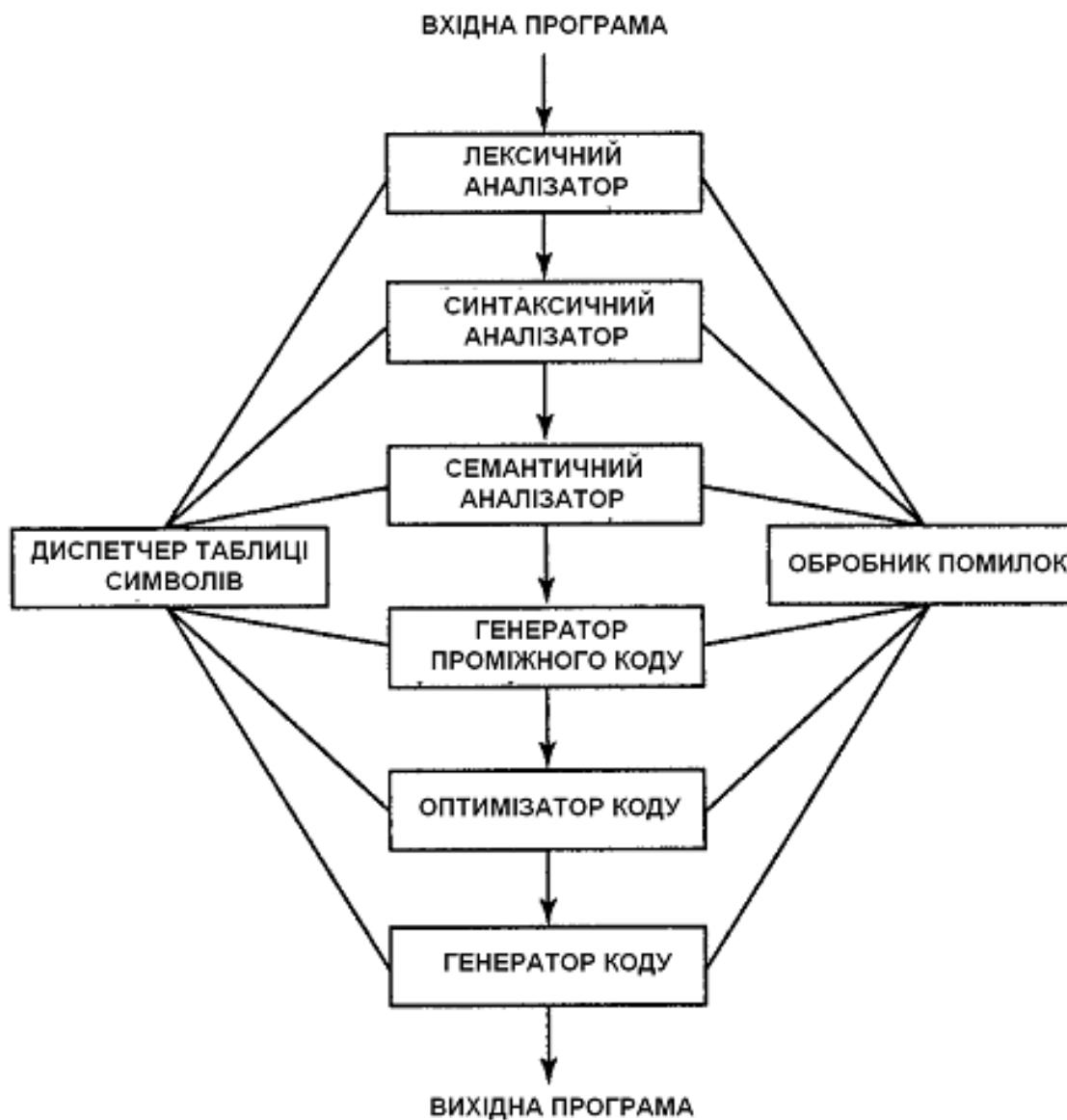
Для різних типів аналізаторів характерні відповідні підкласи КВ-граматик.

Альтернативність дерев виводу при неоднозначності КВ-граматик.

Граматика G називається **неоднозначною**, якщо існує ланцюг w , для якого є два або більше різних дерев виводу в G .

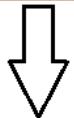
Оскільки за деревом виводу ланцюжка w з нетерміналу S однозначно будується і лівий, і правий вивід цього ланцюжка, то визначення можна сформулювати інакше:

КВ-граматика однозначна, якщо кожен ланцюжок мови, що породжується нею, має єдині лівий і правий виводи.

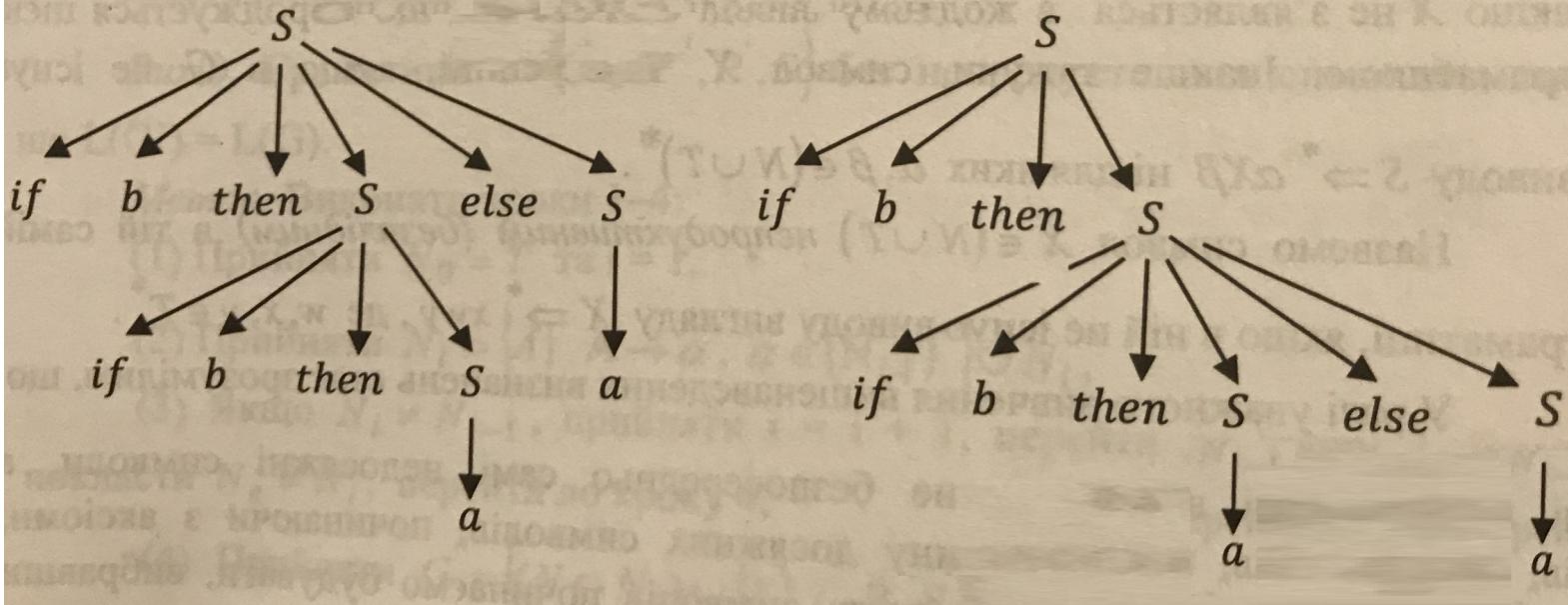
Альтернативність дерев виводу при неоднозначності КВ-граматик. Приклад:

$$G_{if} = (\quad T = \{a, b, if, then, else\}; \quad N = \{S\}; \quad S; \\ P = \{ S \rightarrow if \ b \ then \ S \ else \ S \mid if \ b \ then \ S \mid a \}).$$

Визначена так граматика є неоднозначною, що видно з такого прикладу:

Ланцюжок $if \ b \ then \ if \ b \ then \ a \ else \ a$ має два дерева виводу

НОРМАЛЬНА ФОРМА ХОМСЬКОГО ДЛЯ КВ-ГРАМАТИК.

Граматика в нормальній формі Хомського (граматика в бінарній нормальній формі, квадратична граматика, grammar in Chomsky normal form) - контекстно-вільна граматика $\langle N, \Sigma, S, P \rangle$, в якій кожне правило є одним з таких трьох видів:

$$S \rightarrow \varepsilon, \quad S \text{ — аксіома}$$

$$A \rightarrow a, \quad A \in N, a \in \Sigma$$

$$A \rightarrow BC, \quad A \in N, \quad B \in N - \{S\}, C \in N - \{S\}$$

Приклад
Граматика

$$\begin{aligned} S &\rightarrow RR; \quad S \rightarrow AB; \quad R \rightarrow RR; \quad R \rightarrow AB; \\ A &\rightarrow a; \quad B \rightarrow RB; \quad B \rightarrow b \end{aligned}$$

є граматикою в нормальній формі Хомського.

Кожна контекстно-вільна граматика еквівалентна деякій граматиці в нормальній формі Хомського.

Перетворення КВ-граматики до нормальної форми Хомського.

Нехай дано контекстно-вільну граматику $G = \langle N, \Sigma, S, P \rangle$. Проведемо ряд перетворень цієї граматики так, щоб породжувана нею мова залишалася незмінною.

Перетворення KB-граматики до нормальної форми Хомського.

(1) Якщо права частина деякого правила містить символ S , то замінимо граматику N, Σ, S, P на граматику

$$\langle N \cup \{S_0\}, \Sigma, S_0, P \cup \{S_0 \rightarrow S\} \rangle,$$

де S_0 – нова аксіома граматики і відповідно новий нетермінал, що не належить множині $N \cup \Sigma$. Так ми позбуваємося випадку, коли аксіома граматики зустрічається в правих частинах правил.

(2) Замінимо у всіх правилах кожен термінальний символ a на новий нетермінальний символ T_a і додамо до множини P правила $T_a \rightarrow a$ для всіх $a \in \Sigma$.

Перетворення KB-граматики до нормальної форми Хомського.

- (3) Видалимо правила вигляду $A \rightarrow \alpha$, де $|\alpha| > 2$, замінивши кожне з них на ряд коротких правил по два нетермінали кожному (при цьому додаються нові нетермінальні символи).
- (4) Тепер видалимо всі правила вигляду $A \rightarrow \varepsilon$, де A не є початковим символом. Це можна зробити так.
- (а) Якщо для якихось $A \in N$, $B \in N$, $\alpha, \beta \in (N \cup T)^*$, множина P містить правила $B \rightarrow \alpha A \beta$ і $A \rightarrow \varepsilon$, але не містить правила $B \rightarrow \alpha \beta$, то додамо це правило в P . Повторюємо цю процедуру для всіх ε -породжуючих нетерміналів.
- (б) Тепер виключимо з множини P всі правила з ε -породжуючими нетерміналами в лівій частині правил граматики. Отримана граматика породжує мову $L - \{\varepsilon\}$.
- (5) Якщо для будь-яких $A, B \in N$ і $\alpha \in (N \cup \Sigma)^*$ множина P містить правила $A \rightarrow B$ і $B \rightarrow \alpha$, але не містить правила $A \rightarrow \alpha$, то додаємо це правило в P . Правила $A \rightarrow B$ називаються ланцюговими. Повторюємо цю процедуру, доки можливо. Після цього виключимо з множини P всі правила вигляду $A \rightarrow B$.

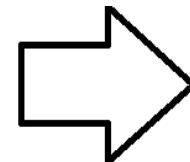
Перетворення КВ-граматики до нормальної форми Хомського.

Зауваження. Перетворення КВ-граматик необхідно здійснювати **САМЕ** в **ТАКІЙ ПОСЛІДОВНОСТІ**:

- а) видалити ϵ -продукції;
- б) видалити ланцюгові продукції;
- в) видалити некорисні символи;
- г) ввести нову аксіому, якщо аксіома попередньої граматики вживалась в правих частинах правил;
- д) замінити правила вигляду $A \rightarrow \alpha$, де $|\alpha| > 2$.

Перетворення КВ-граматики до нормальної форми Хомського. Приклад:

$G = (\{a, b, c\}, \{S, A, B\}, P, S),$
 $P = \{S \rightarrow ABa,$
 $A \rightarrow aab,$
 $B \rightarrow Ac\}.$

$G = (\{a, b, c\}, \{S, A, B, V_1, V_2, T_a, T_b, T_c\}, P, S),$
 $P = \{S \rightarrow AV_1,$
 $V_1 \rightarrow BT_a,$
 $A \rightarrow T_a V_2,$
 $V_2 \rightarrow T_a T_b,$
 $B \rightarrow AT_c,$
 $T_a \rightarrow a,$
 $T_b \rightarrow b,$
 $T_c \rightarrow c\}.$

Алгоритм синтаксичного аналізу Кока–Касамі–Янгера для граматик у нормальній формі Хомського

Існує достатньо ефективний метод визначення чи належить ланцюжок мові, що задана граматикою, який оснований на ідеї “динамічного програмування”. Цей алгоритм відомий ще як СУК-алгоритм – алгоритм Кока–Янгера–Касамі.

Він використовується лише для граматик у нормальній формі Хомського.

На вхід алгоритму подається ланцюжок $w = a_1 a_2 \dots a_n$ з T^* .

За час $O(n^3)$ алгоритм будує таблицю, яка говорить, чи належить w мові L .

Алгоритм Кока-Касамі-Янгера для синтаксичного аналізу.

Базис. Обчислюємо перший рядок так. Оскільки ланцюжок, який починається та закінчується в позиції i , являє собою просто термінал a_i , а граматика знаходиться в НФХ, єдиний спосіб породити a_i полягає в використанні продукції вигляду $A \rightarrow a_i$ граматики G . Отже, X_{ii} є множиною змінних A , для яких $A \rightarrow a_i$ — продукція G .

Індукція. Нехай потрібно обчислити X_{ij} в $(j - i + 1)$ -му рядку, і всі множини X в нижніх рядках вже обчислені, тобто відомі для всіх подланцюжків, коротших, ніж $a_i a_{i+1} \dots a_j$, і зокрема, для всіх власних префіксів і суфіксів цього ланцюжка. Можна припустити, що $j - i > 0$, оскільки випадок $j = i$ розглянуто в базисі. Тому будь-який вивід $A \Rightarrow^* a_i a_{i+1} \dots a_j$ має починатися кроком $A \rightarrow BC$. Тоді B породжує деякий префікс рядка $a_i a_{i+1} \dots a_j$, скажімо, $B \Rightarrow^* a_i a_{i+1} \dots a_k$ для деякого $k < j$. Відповідно, C породжує залишок $a_{k+1} a_{k+2} \dots a_j$, тобто $C \Rightarrow^* a_{k+1} a_{k+2} \dots a_j$.

Схема індексації таблиці аналізу

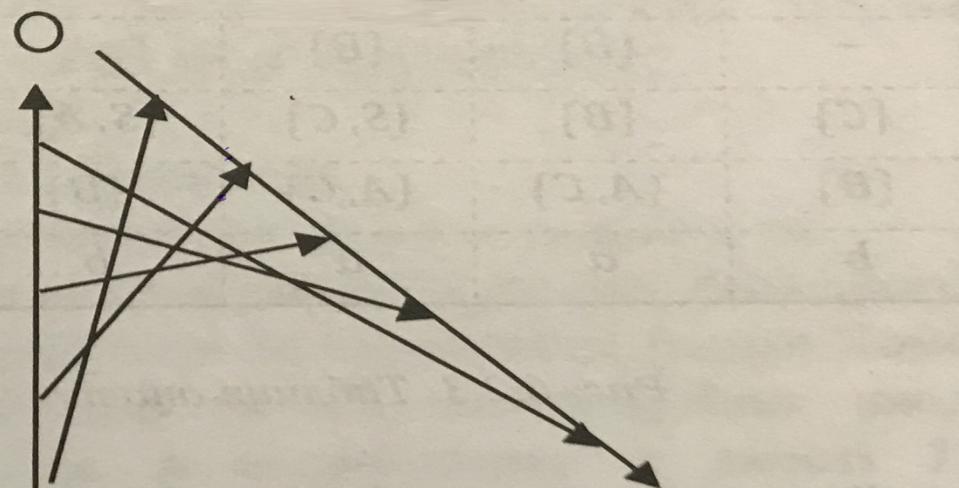
		X_{15}			
	X_{14}		X_{25}		
X_{13}		X_{24}		X_{35}	
X_{12}		X_{23}		X_{34}	X_{45}
X_{11}		X_{22}		X_{33}	X_{44}
a_1		a_2		a_3	a_4
					a_5

Алгоритм Кока-Касамі-Янгера для синтаксичного аналізу.

Доходимо висновку, що для того, щоб A потрапило в X_{ij} , потрібно знайти змінні B і C і ціле k , при яких справедливі такі умови:

- 1) $i \leq k < j$;
- 2) B належить X_{ik} ;
- 3) C належить $X_{k+1,j}$;
- 4) $A \rightarrow BC$ – продукція в G .

Пошук таких змінних A потребує обробки не більше n пар обчислених раніше множин: (X_{ii}, X_{i+1}, j) , (X_{i+1}, X_{i+2}, j) і т. д. до (X_{i-j-1}, X_{jj}) . Отже, ми піднімаємося по колонці, розташованій під X_{ij} , і одночасно спускаємося по діагоналі.

Алгоритм Кока-Касамі-Янгера для синтаксичного аналізу. Приклад:

$$G = (\{a, b\}, \{S, A, B, C\}, P, S),$$

$$P = \{ S \rightarrow AB \mid BC , \\ A \rightarrow BA \mid a , \\ B \rightarrow CC \mid b , \\ C \rightarrow AB \mid a \} .$$

Перевіримо, чи належить ланцюжок $baaba$ мові $L(G)$.

Таблиця аналізу

{S, A, C}				
-	{S, A, C}			
-	{B}	{B}		
{S, A}	{B}	{S, C}	{S, A}	
{B}	{A, C}	{A, C}	{B}	{A, C}
b	a	a	b	a

Правила перетворення.

1. Ітерація {X} (багаторазове повторення).

- Замінюються на новий нетермінал N_iter_X
- Додаються правила:

$$N_{\text{iter}}_X \rightarrow X N_{\text{iter}}_X$$
$$N_{\text{iter}}_X \rightarrow \epsilon$$

Правила перетворення.

2. Опціонал [X] (необов'язковий елемент).

- Замінюються на новий нетермінал N_{opt_X}
- Додаються правила:

$$N_{opt\_X} \rightarrow X$$

$$N_{opt\_X} \rightarrow \epsilon$$

Правила перетворення.

3. Альтернатива $X \mid Y$ (вибір одного з варіантів).

- Замінююється на окремі правила:

$N \rightarrow X$

$N \rightarrow Y$

4. Конкатенація (послідовність елементів) записується як ϵ (кома з EBNF відкидається).

<u>Варіант 0</u> EBNF: $S = \{A \mid B\}, "c"$	<u>Варіант 1</u> EBNF: $S = "a", [B \mid C], "d"$	<u>Варіант 2</u> EBNF: $S = \{A \mid "b"\}, C$
<u>Варіант 5</u> EBNF: $S = \{A \mid [B]\}, "c"$	<u>Варіант 6</u> EBNF: $S = "x" \mid "y" \mid \{A\}, "z"$	<u>Варіант 7</u> EBNF: $S = [A \mid B \mid C], \{D\}, "end"$

<u>Варіант 3</u> EBNF: $S = "start", \{A \mid B \mid C\}, "end"$	<u>Варіант 4</u> EBNF: $S = [A \mid B], \{C\}, "finish"$
<u>Варіант 8</u> EBNF: $S = \{A \mid [B] \mid C\}, D$	<u>Варіант 9</u> EBNF: $S = "begin", \{A \mid B \mid [C]\}, "end"$

Приклад. Варіанти граматики для EBNF: $S = \{A \mid B\}, "c"$

Граматика G_1

$G_1 = (N_1, T_1, P_1, S)$

$N_1 = \{S, S_{\_iter\_AB}\}$

$T_1 = \{A, B, "c"\}$

$P_1 = \{$

$S \rightarrow S_{\_iter\_AB} "c",$

$S_{\_iter\_AB} \rightarrow A S_{\_iter\_AB},$

$S_{\_iter\_AB} \rightarrow B S_{\_iter\_AB},$

$S_{\_iter\_AB} \rightarrow \epsilon$

}

Граматика G_2 (з проміжним нетерміналом C)

text

$G_2 = (N_2, T_2, P_2, S)$

$N_2 = \{S, Iter\_C, C\}$

$T_2 = \{A, B, "c"\}$

$P_2 = \{$

$S \rightarrow Iter\_C "c",$

$C \rightarrow A,$

$C \rightarrow B,$

$Iter\_C \rightarrow C Iter\_C,$

$Iter\_C \rightarrow \epsilon$

}